

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מבוא לאנתרופולוגיה לתלמידי השלמה למוסמך - 53102

תאריך עדכון אחרון 22-08-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: סוציולוגיה ואנתרופולוגיה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' תמר אלאור

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: tamarelor@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: יום חמישי 15:00-16:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

השיעור בוחן את האופנים בהם בני אדם בתרבויות שונות, מספרים לעצמם את תולדות המין האנושי וסביבותיו. הוא מציע תבניות עומק משותפות לסיפורים אלה, לצד שוני ומגוון רב המשוקע בהם. הקורס בודק עיונית ואמפירית את מושג התרבות כמערכת המארגנת את ההווה האנושית ואת יחסי האנושי עם הלא אנושי, וחותר להבין את הקשר בין מערכת זו לבין מוסדות חברתיים אחרים.

מטרות הקורס:

הקורס מבקש לערוך היכרות בסיסית של הלומדים עם "מדע/תורת האדם". במהלכו נעקוב אחר ההתפתחות העיונית והמתודולוגית של הדיסציפלינה האנתרופולוגית כפי שהתפתחה במערב אירופה ובארצות הברית. נתייחס גם למופע המקומי שלה. עיקר תשומת הלב תופנה לשאלות היסוד של הקיום האנושי בתוך האקולוגיה מול ה"טבע", מול בעלי החיים ובתוך הריבוי והמגוון האנושי. דגש מיוחד יושם על שיטת המחקר האנתרופולוגית.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. להכיר ב/ואת העושר והמגוון של חיינו כבני תרבות, כמו גם את הדימיון שבין שפע האפשרויות הללו.
2. לבחון כל אפשרות תרבותית לצד ומול הפרקטיקות החברתיות הנגזרות ממנה, להתמודדות עם אתגרי החיים וארגון שגרת היומיום
3. להתמודד עם העובדה שאין דרך אחת טבעית מתבקשת ונכונה לספר את העולם ולייצג אותו בתוך מבנים חברתיים
4. להרהר את חיינו מבעד מנגד ודרך חייהם של "אחרים".

דרישות נוכחות (%) :

התלמידים נדרשים להיות נוכחים בכל ההרצאות והתרגולים ולמלא את מטלות הקורס המפורטות בגליון השיעור

שיטת ההוראה בקורס: שיעור ותרגול

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- א. ייחודו של האדם בקרב היצורים החיים - על תרבות ואנתרופולוגיה
 - ב. אתנוגרפיה - מעשה ומיתוס בעבודת שדה
 - ג. תאוריות אנתרופולוגיות - תרבות, סביבה ואישיות - מקומו של האני וסביבתו בבניית תרבות
- פונקציונליזם, סטרוקטוראליזם, הגישה הפרשנית וראשית הרפלקסיביות, משבר הייצוג ואנתרופולוגיה

ביקורתית.
ד. אמונות, סמלים, טקסים
ה. כלכלה
ו. אנתרופולוגיה על ישראל/אנתרופולוגיה ישראלית

חומר חובה לקריאה:
ברשימת קריאה - קריאת חובה

א. ייחודו של האדם בקרב היצורים החיים- על תרבות ואנתרופולוגיה

בוהאן, לורה. 1988. "שקספיר בג'ונגל" בתוך רבינוביץ' (עורך): שקספיר בג'ונגל, על מפגשים בין תרבויות. ירושלים, הוצאת דביר בשיתוף מכון ון-ליר, עמ' 19-31.

בילו, יורם. 1992. "האוניברסאליות האנושית והשנוי התרבותי", מחשבות (63), יבמ ישראל. עמ' 16-27.

דשן, שלמה ומשה שוקד. 1998. "הערות על מאה שנות אנתרופולוגיה", בתוך: שוקד ודשן (עורכים) החוויה הבין תרבותית: מקראה באנתרופולוגיה. ירושלים: שוקן, עמ' 7-20

ב. תאוריות אנתרופולוגיות

תרבות, סביבה ואישיות - מקומו של האני וסביבתו בבניית תרבות
Boas, Franz. 1955. *Primitive art*. New York: Courier Dover Publications, 1955. Pp. 1-8.

מיד, מרגרט. 1970 (1975). מין ומזג בשלוש חברות פרימיטיביות. רמת גן: מסדה. עמ' 195-201.

הריס, מרווין. 1987 (1985). "החזיר המשוקץ", בתוך: פרות קדושת וחזירים משוקצים. תל אביב: ספרית פועלים, עמ' 54-71.

פונקציונליזם

Malinowski, Bronislaw(b). 1950. "The Essentials of the Kula", in : *Argonauts of the Western Pacific, an account of native enterprise and adventure in the archipelagoes of Melnaesian New Guinea*. London : G. Routledge & sons, pp. 81-104.

קולסון, אליזבט. 1980 (1953) "נקמה ופיקוח חברתי בחברת הטונגה", בתוך: שוקד משה, עמנואל מרכס ושלמה דשן (עורכים), פרקים באנתרופולוגיה חברתית. ירושלים ותל-אביב: שוקן, עמ' 163-172.

סטרוקטורליזם

דגלאס, מרי. 2004 (1966) התועבות בספר ויקרא. בתוך: טהר וסכנה : ניתוח של המושגים זיהום וטאבו. תל אביב: רסלינג. עמ' 67-81.

אורטנר, שרי. 2007. "האם היחס בין הנשי לגברי הוא כמו היחס שבין טבע לתרבות?" בתוך: ניצה ינאי ואחרים (עורכים) דרכים לחשיבה פמיניסטית, מקראה. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 25-45.

הגישה הפרשנית וראשית הרפלקסיביות
גירץ, קליפורד. 1990 (1973) "משחק עמוק: הערות על קרב התרנגולים הבאלינזי" בתוך פרשנות של תרבויות, ירושלים: הוצאת כתר, עמ' 273-306.

טרנר, ויקטור. 2004 (1996). מישורי סיווג בטקס של חיים ומוות. בתוך: התהליך הטקסי: מבנה ואנטי מבנה. תל אביב, רסלינג. עמ' 49-26.

משבר הייצוג ואנתרופולוגיה ביקורתית
רוזאלדו, רנאטו. [2013 (1989)]. אבלות וחורונו של צייד הראשים. בתוך תיאוריות אנתרופולוגיות: מבוא היסטורי. מק'גי ר' ג'ון., וורמס, ל' ריצ'רד (עורכים). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. כרך ב'. עמ' 801-821.

Martin, E. (1991). The egg and the sperm: How science has constructed a romance based on stereotypical male-female roles. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 16(3), 485-501.

ג. אתנוגרפיה - מעשה ומיתוס בעבודת שדה

Malinowski, Bronislaw. 1950. "Introduction - The Subject, Method and Scope of this Inquiry", in his: *Argonauts of the Western Pacific, an account of native enterprise and adventure in the archipelagoes of Melnaesian New Guinea*. London : G. Routledge & sons, pp. 1-25.

אלאור, תמר. 1998. "עבודת שדה במדרשה כעבודת בית", בתוך: בפסח הבא : נשים ואוריינות בציונות הדתית. תל אביב : עם עובד. עמ' 70-47.

ד. אמונות, סמלים, טקסים

סמלים ואמונות

לוי-שטראוס, קלוד. 1980: "יעילותם של סמלים". בתוך: שוקד משה, עמנואל מרכס ושלמה דשן (עורכים), פרקים באנתרופולוגיה חברתית. ירושלים ותל-אביב: שוקן, 235-244

Evans-Prichard, E.E., 1976. "The notion of witchcraft explains unfortunate events", in: *Witchcraft, Oracles, and Magic among the Azande*. Oxford: Clarendon press. Pp. 18-32.

טקסים א: התבוננות מסורתית/בחברות מסורתיות

גלקמן מקס [2013 (1956)]. התרת רסן טקסית. בתוך תיאוריות אנתרופולוגיות: מבוא היסטורי. מק'גי ר' ג'ון., וורמס, ל' ריצ'רד (עורכים). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. כרך א'. עמ' 285-302.

טרנר, ויקטור. 2009 (1996). "לימנליות וקומוניטס" בתוך: התהליך הטקסי: מבנה ואנטי מבנה. תל אביב, רסלינג עמ' 124-148.

טקסים ב': התבוננות מורכבת/בחברות מורכבות

שמחאי, דלית. 2007. צועקים בלחש - פריקים על דרך המלך בפסטיבל ניו אייג'. בתוך: עידו תבורי (עורך) רוקדים בשדה קוצים: העידן החדש בישראל. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, סדרת קו-אדום. עמ' 182 - 148.

רובין, נ., שמילוביץ', כ., ווייס, מ. 1994. "השמן והרזה: טקסי הגדרה אישיים של שינוי זהות אצל שמנים שרזו לאחר ניתוח לקיצור קיבה", מגמות ל"ו, 1, עמ' 5-19.

ה. אנתרופולוגיה עכשווית - תרבות חומרית והמפנה האונטולוגי
אלאור, תמר. 2014. דיבוב חפצים - מתודולוגיה של החומר. בתוך: סנדלים - אנתרופולוגיה של סגנון ישראלי. עמ' 11-14 + 115-124.

Shani, L. (2017). *Of Trees and People: The Changing Entanglement in the Israeli Desert. Ethnos*, 1-19.

ו. סיכום ואנתרופולוגיה על ישראל/אנתרופולוגיה ישראלית
רבינוביץ, דני. 1998. "סיכון רציונליות ואמון: יחסים בין פלשתינים לישראלים בנצרת עלית". בתוך: אבוהב ואחרים (עורכים) ישראל: אנתרופולוגיה מקומית. ת"א: צ'ריקובר ע"מ 321-353.
פלדמן, ג'קי. 2001. "בעקבות ניצול השואה הישראלית: משלחות נוער ישראלי לפולין וזהות לאומית". תיאוריה וביקורת 19: עמ' 167-190.

חומר לקריאה נוספת: רשימת קריאה - קריאת רשות

א. ייחודו של האדם בקרב היצורים החיים - על תרבות ואנתרופולוגיה
לנדמן, מיכאל. 1980. האדם בעיני עצמו: אנתרופולוגיה עיונית. תל אביב: ספרית פועלים עמ' 50-11.

חזן, חיים. 1992. "הזר והמוכר", בתוך: השיח האנתרופולוגי. תל אביב: הוצאת משרד הביטחון, עמ' 16-22.
אולי במקום דשן ושוקד הכלליים. כעוד הדגשה של סוגיות הזר והמוכר.

אלאור, תמר. 1999. "קוראות מבראשית". בתוך: רותי רביצקי (עורכת) קוראות מבראשית: נשים יוצרות כותבות על ספר בראשית. תל-אביב: ידיעות אחרונות, ספרי חמד. עמ' 85-119.

ב. תאוריות אנתרופולוגיות
תרבות ואישיות והגישה האקולוגית
Mead, Margaret. 1949. *Male and Female: a Study of the Sexes in a Changing World*. London: V. Gollancz. - "Sex and Temperament", pp. 128-142.

בירד-דוד, נורית. 1998. "הסביבה הנדיבה: היבט שונה על השיטה הכלכלית של מלקטים-ציידים". בתוך שוקד ודשן (עורכים): החוויה הבין תרבותית: מקראה באנתרופולוגיה. ירושלים: שוקן, עמ' 155-168.

פונקציונליזם

טלמון, יונינה. 1980. "המשפחה בקיבוץ, יחיד וחברה בקיבוץ". בתוך: משה שוקד, עמנואל מרקס ושלמה דשן (עורכים) פרקים באנתרופולוגיה חברתית. תל אביב, הוצאת שוקן, עמ' 120-140.

הארט, ק', פילינג א' (1998). נישואין אצל הטיווי בצפון אוסטרליה. בתוך החוויה הבין-תרבותית: מקראה באנתרופולוגיה. שוקד, משה, דשן שלמה (עורכים). ירושלים ותל אביב: הוצאת שוקן. עמ' 247-269. - לחשוב על טקסט אחר

סטרוקטורליזם

אלאור, תמר. 2007. "בעקבות האישה והאיש, הטבע והתרבות - ההיסטוריה התרבותית של ההבחנה בין המינים". בתוך: דרכים לחשיבה פמיניסטית, מבוא ללימודי מגדר. רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 85-118.

משבר הייצוג

Abu-Lughod, L. 1986. "Guest and daughter", in: *Veiled sentiments : honor and poetry in a Bedouin society*. Berkeley : University of California Press. Pp. 1-24.

זלצמן, פיליפ. 2008. "על רפלקסיביות". בתוך: אדר-בונים (עורכת) מבוא לאנתרופולוגיה, מקראה, רעננה: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 239-257.

מוצפי הלר, פנינה. 1997. "יש לך קול אותנטי: מחקר אנתרופולוגי ופוליטיקה של ייצוג מחוץ לחברה הנחקרת ובתוכה". תיאוריה וביקורת 11, עמ' 81-98.

חסן, מנאר. (1999). "הפוליטיקה של הכבוד: הפטריארכיה, המדינה ורצח נשים בשם כבוד המשפחה" בתוך: "מין מגדר פוליטיקה" הוצאת הקיבוץ המאוחד: תל אביב. עמ' 267-306.
גירץ, קליפורד. 2005 (1967). "עד לעצמו, ילדיו של מלינובסקי", בתוך: עבודות וחיים, האנתרופולוג כמחבר. תל אביב: רסלינג, עמ' 103-130.

ג. אתנוגרפיה - מעשה ומיתוס בעבודת שדה

וייט, פ. ו. 1998. "התפתחותו של מחקר חבורת קרן הרחוב" בתוך משה שוקד ושלמה דשן (עורכים): החוויה הבין-תרבותית, תל אביב: הוצאת שוקן, עמ' 372-357.

יורם בילו, חקר התרבות העממית בעידן הפוסט מודרני: סיפור אישי". תיאוריה וביקורת, גיליון מס' 10 עמ' 37-54.

ד. אמונות, סמלים, טקסים

אמונות

גלקמן, מקס. 1998. "ההגיון שבמדע ובכישוף האפריקאים". בתוך: שוקד ודשן (עורכים) החוויה הבין תרבותית: מקראה באנתרופולוגיה. ירושלים: שוקן. עמ' 113-121.

גירץ, קליפורד. 1990. "הדת כמערכת תרבותית" בתוך: פרשנות של תרבויות, ירושלים הוצאת כתר, עמ' 89 - 122.

טקסים

הנדלמן, ד. כץ, א. 1998. "טקסים ממלכתיים במדינת ישראל: יום הזיכרון ויום העצמאות", ע"מ

329-358. בתוך: מבוא לאנתרופולוגיה: מקראה. אדר-בוניס (עורכת). רעננה: האוניברסיטה הפתוחה.

בילו, יורם. 2000. ממילה למלה: ניתוח פסיכו-תרבותי של הבניית זהות גברית בטקסי ילדות בחברה החרדית. בתוך: אלפיים 19 (תשס). עמ': 16-46.

ואן-גנפ, ארנולד. 1988. "טקסי התבגרות". בתוך: תמר רפפורט (עורכת): בין שני עולמות. ירושלים: האוניברסיטה העברית. ע"מ 107-112.

Ortner, S. 1973. "On Key Symbols", *American Anthropologist*, Vol. 77, pp. 1338-1346.

אלאור, תמר. 2006. מקומות שמורים. תל-אביב: עם עובד. עמ' 58-80.

שמחאי, דלית. 2007. צועקים בלחש - פריקים על דרך המלך בפסטיבל ניו אייג'. בתוך: עידו תבורי (עורך) רוקדים בשדה קוצים: העידן החדש בישראל. תל אביב: הקיבוץ המאוחד, סדרת קו-אדום. עמ' 182 - 148.

רובין, נ., שמילוביץ', כ., ווייס, מ. (1994) "השמן והרזה: טקסי הגדרה אישיים של שינוי זהות אצל שמנים שרזו לאחר ניתוח לקיצור קיבה", מגמות ל"ו, 1, עמ' 5-19.

ה. אנתרופולוגיה עכשווית - תרבות חומרית והמפנה האונטולוגי
El Or Tamar. 2012. *The Soul of the Biblical Sandal: On Anthropology and Style*. In: *American Anthropologist*. Volume 114, Issue 3, pages 433-445, September 2012.

אבוהב, אורית. 1998. "חתונת הדמים: מתנות של חפץ ושל כסף בחתונה ישראלית". בתוך ישראל: אנתרופולוגיה מקומית. תל אביב: צ'ריקובר. עורכים: אורית אבוהב, אסתר הרצוג, הרוי גולדברג ועמנואל מרקס. עמ' 571-594.

מוס, מ. 2005 (1950) מסה על המתנה. תל-אביב: רסלינג. "המתנות המוחלפות בין הצדדים והחובה להשיבן", עמ' 43-90. "מסקנות על סוציולוגיה כלכלית וכלכלה פוליטית", עמ' 121-135.

Ho, Karen. 2005. "Situating Global Capitalisms: A View from Wall Street Investment Banks". *Cultural Anthropology*, Vol. 20 (1). Pp. 68-96.

ו. סיכום ואנתרופולוגיה על/ב ישראל
אבוהב, אורית, הרוי גולדברג, אסתר הרצוג ועמנואל מרקס. 1998. "האנתרופולוגיה החברתית הישראלית: מקורותיה וייחודה". בתוך: אבוהב ואחרים (עורכים) ישראל: אנתרופולוגיה מקומית. ת"א: צ'ריקובר ע"מ 13-26.

Bilu, Y., and Ben-Ari, E. (1992). "The Making of Modern Saints: Manufactured Charisma and the Abu-Hatseiras of Israel". *American Ethnologist* 19(4): 672-687.

מרקס, עמנואל. 1980. "חליפין וחגיגות ברית מילה אצל בדויי הנגב". בתוך משה שוקד, עמנואל מרקס ושלמה דשן (עורכים): פרקים באנתרופולוגיה חברתית. תל אביב, הוצאת שוקן, עמ' 29-37.

שורק, תמיר. 2006. "זהויות במשחק : כדורגל ערבי במדינה יהודית". ירושלים : הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית. פרק שבעי: "מכבי חיפה זה הדגל שלי", עמ' 150-175.

בירנבוים-כרמלי, דפנה. 2000. "צפונים": על מעמד בינוני ישראלי. ירושלים: מאגנס

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 75 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 7 %
הגשת תרגילים 18 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: